

Et kulturperspektiv på sport

Trygve B. Broch

Førsteamanuensis

Avdeling for Folkehelsefag, Høgskolen i Innlandet

trygve.broch@inn.no

SAMMENDRAG

Hvordan kan det sterke programmet i kultursosiologi (SP) brukes i studier av sport? SP behandler hvordan kultur, som meningsdannende prosesser, former sosiale relasjoner. I det følgende rettes søkelyset mot hvordan meningsdannelse i sport former sosialt liv. I tråd med SPs teoriutvikling hentes inspirasjon fra både sosiologiske og antropologiske *klassikere* som behandler hvordan sport, lek og spill former samfunn. Gjennom litteraturen forstås sport som kompromisset mellom lek og spill. *Lek* fremkommer som en kulturstruktur som muliggjør kreativ forming av representasjoner, symboler og sosiale relasjoner. *Spill* er institusjonalisert lek, en sosial struktur med mål og regler som organiserer deltagerens samhandling. *Sport* forstås som institusjonalisert konkurranselek der spill–struktur og lek–kreativitet, formalia og frihet samspiller. Slik blir sport et fruktbart kultursosiologisk laboratorium for SP-forskning på hvordan meningsdannelse former sosialt liv i institusjoner og samfunn.

Nøkkelord:

Det sterke programmet, sport, lek, spill, kultursosiologi, idrettssosiologi

A CULTURAL SOCIOLOGY OF SPORT

How can the strong program in cultural sociology (SP) be applied in studies on sport? SP highlights how culture, as meaning-making processes, shapes social relations. In investigating how meaning-making in sport transpires, I theorize how sport shapes social life. In line with the development of SP, inspiration is drawn from sociologists and anthropologists who have studied how sport, play and games shape our societies. The literature manifests sport as the compromise between play and games. Play is a culture structure that generates imaginative representations, symbols and social relations. Games

are defined as social structures with goals and rules that organize the gamers' social relations. In turn, sport can be theorized as institutionalized competitive play where game structure and creative play, formalities and freedom, interweave. In this manner, sport can become a crucial laboratory for cultural-sociology research on how meaning-making processes shape social arrangements in institutions and broad society.

Keywords:

The strong program, sport, play, games, cultural sociology, sociology of sport

INNLEDNING

I denne artikkelen behandles bruk av det sterke programmet i kultursosiologi (Alexander & Smith, 2003) i studier av sport.¹ Jeg fletter inspirasjon fra sosiologiske og antropologiske klassikere med et durkheimiansk mål om å forstå meningsmangfoldet vi finner i sport og som formidles av sport. Formålet er å inspirere empiriske studier av hvordan meningsdannende prosesser former sosiale relasjoner i sport og samfunn. Motivasjonen bak bidraget er tredelt.

For det første: Hvorfor er studier av sport interessant? Både i og utenfor Norge har den organiserte idretten en betydelig samfunnsposisjon, og ansees som en sentral møteplass for barn, unge og voksne (se Dyck & Archetti, 2003). Regjeringer, idrettsaktører og frivillige organisasjoner forstår ofte barne- og ungdomsidrett som et redskap for sosialisering (Anderson, 2008). Også eliteidrett tilskrives betydelig ideologisk påvirkningskraft og økonomiske potensialer i mange land (Augestad & Bergsgard, 2007) og tar stor plass i våre medier (Dahlén, 2008). De to mest sette sendingene på NRK og TV 2 er henholdsvis en fotball- og en håndballkamp. I nasjonale og internasjonale medier, både i nyhetsbildet og som underholdning, debatteres og portretteres sporters topp og bredde. Sport er med andre ord et betydningsfullt kulturfenomen i mangfoldige samfunn, både for utøvere og tilskuere.

For det andre: Hvorfor er sport analytisk interessant? Det er ikke bare det at sport tar stor plass som fritidssysse, profesjon og politisk virkemiddel, den er også kulturanalytisk interessant. Med grunnforskningsmål har flere spurt: *Hva er sport, hvorfor har sport en gitt posisjon i et samfunn, og hvilke implikasjoner medfører dette?* Sport, lek og spill er universelle kulturfenomener som våre største kulturteoretikere har brukt for å bygge heuristiske modeller av blant annet interaksjon (Goffman, 1961), kommunikasjon (Bateson, 1972c), ritualer (Geertz, 1973a) og kognisjon (Shore, 1996). Roland Barthes (2007) hevdet at sport uttrykker menneskets sosiale kontrakt, og Pierre Bourdieu (1990) viser til sport og spill som metaforer i studier av sosial praksis. Sport er *både* allestedsnærværende og et anvendelig redskap når målet er å forstå hvordan kultur former individ og samfunn.

For det tredje: Hvorfor bruke det sterke programmet i forskning på sport? Tilnærmingen er lite brukt i idrettssosiologien, og forskere inspirert av det sterke programmet har i liten grad studert sport (Broch, 2014). Nåtidig forskning på sport som kulturfenomen

domineres av det Alexander og Smith (2003) klassifiserer som motsatsen til det sterke programmet. Med Foucault, Bourdieu eller Birminghamskolen har meningsproduksjon i sport fortrinnsvis vært forklart med referanse til samfunnets etablerte kontrollmekanismer, dominansrelasjoner eller hegemonier. Det sterke programmet derimot, dreier fokus mot kulturers og sporters *iboende* meningsstrukturer og forklarer hvordan disse kulturstrukturene former nye relasjoner i sport og samfunn. Denne artikkelens mål er å aktualisere det sterke programmet for idrettsosionologer og å vekke interessen for sport hos forskere inspirert av det sterke programmet.

Innledningsvis skisseres det sterke programmet.² Deretter avklares sport som begrep og som en praksis bestående av både lek og spill-elementer. Tilnærmingen inspirerer til kulturteoretiske forståelser av meningsdannelse i sport og om sport. Gjennom en nylesning av Durkheim og flere klassiske kulturteoretikere drøfter jeg hvordan lek og spill-elementer former sportens relasjon til samfunnet. Lek er en kreativ, meningssøkende prosess der sosiale relasjoner i institusjon og samfunn formes. Spill er en regelbundet praksis som kjennetegnes av relativt stabile holdninger og handlingsvalg. *Sport* er institusjonalisert konkurransелеk der lek–kreativitet og spill–struktur samspiller. Ved å fremheve endringsdynamikk, argumenterer jeg for at det sterke programmet komplementerer forskning på sport som vektlegger sosial reproduksjon. Gjennom det sterke programmet inviterer empirisk sportsforskning til nytenkning om kultursosionologiske sannheter.

Det sterke programmet i kultursosionologi: Med analyse som hovedmål

Det sterke programmet i kultursosionologi (SP) er utviklet av Alexander og Smith (2003). De trekker på både samfunnsvitenskapelige og humanistiske teoritradisjoner, og er inspirert av både sosiologisk og antropologisk teori i studier av kultur som meningsdannende prosesser. Målet er sosiologiske analyser av kultur som en uavhengig variabel som påvirker sosialt liv. Meningsdannelse må tilskrives analytisk autonomi og forstås på sine egne premisser og i lys av sin indre strukturelle dynamikk. Slik blir *kultur et perspektiv* i søken etter hvordan forskjellige meningsstrukturer former sosiale relasjoner og aktørers handlingsvalg. Dette er motsetningen til forskning innen kultursosionologiens «svake program» som forklarer kulturelle fenomener i lys av eksterne samfunnsvariabler som for eksempel etnisitet, klasse og kjønn (Larsen, 2013, 2015).

SP etterstreber metodisk, teoretisk og analytisk åpenhet og forsøker å motarbeide forhåndsdefinerte sannheter (Skarpenes & Hestholm, 2015). I SPs forskningspraksis innebærer dette å gi Geertz (1973b) en sentral posisjon. I stedet for å bekrefte eller avkrefte hvordan etablerte ideologier gjengis i kultur, er Geertz' mål å forstå hvordan kultur medierer bred samfunnsideologi, former situerte ideologier og variert kulturliv. Fokus dreies fra målrettet dokumentasjon av hvordan sosiale strukturer, etablerte maktrelasjoner og ideologier begrenser meningsdannelse – til hvordan kulturelle strukturer produserer mening og former sosialt liv (Broch, 2015a).

Alexander og Smith (2003) hevder at kulturstrukturene tar gitte former. Å bruke kultur som perspektiv innebærer å systematisere empiriske funn gjennom disse modellene. Strukturene kan ta form som binære opposisjoner i storsamfunn (Alexander, 2006) og institusjoner (Spillman, 2012), stil og skjemaer i grupper (Eliasoph & Lichterman, 2003) eller

opptredener [performances] som konkret handling (Alexander, 2004). Kulturmodellene gir kausale årsaksforklaringer på lik linje med det svake programmets bruk av makrosamfunnets variabler, hevder Alexander og Smith (2003). Med Geertz (1973b) vektlegges hvordan kulturstrukturene må fylles ut med informanternes kunnskap og budskap for å kunne forklare hvordan konkret mening former konkret handling. Inspirert av litteraturen som er samlet i denne artikkelen, hevder jeg at sport har bestemte kulturstrukturelle egenskaper som vi kan fylle med observasjoner vi foretar i og av sport. Slik fremkommer alternativer til å lese sport i entydig lys av sosiale ulikhetsstrukturer. Elementer av spill og lek er viktig i denne tilnærmingen til sport.

Sport, spill og lek: Mot en heuristisk tilnærming

Flere samfunnsvitere fremhever behovet for å forstå idrettens relative autonomi og påpeker at det er innslaget av lek og spill som skiller sport fra omgivelsene.³ Ifølge Loland (2002) er idrett et konkurransespill som innbyr til lek. Slike forståelser innbyr til SP-analyser av sport. Jeg har derfor samlet et utvalg kultur- og samfunnsteoretiske klassikere som bruker lek og spill som heuristiske redskap for konseptualiseringer av kultur og samfunn. Disse teoretikerne deler langt på vei en forståelse av idealformen *lek* som kreativ symbolsk samhandling og *spill* som en sosial strukturering av deltagerens kommunikasjon. Førforståelser av at sport rommer både lek og spill, har veiledet et utvalg som ikke er komplett, men som tjener målet om å samle både sosiologiske og antropologiske impulser til forskning på sport.

Drøftingen under bidrar til idrettssosiologien som hovedsakelig bruker det Alexander og Smith (2003) definerer som det svake programmet i kultursosiologi. Idrettssosiologer har primært vært opptatt av hvordan sport opprettholder samfunnets etablerte maktrelasjoner. Sentrale idrettssosiologer definerer disiplinen som nymarxistisk og feministisk, med mål om å «rense» den «syke» sporten produsert under kapitalismens innflytelse (Coakley & Dunning, 2002: xxi). Slik analyse er nyttig når målet er profesjonsforbedring og sosial kritikk, og er fremdeles en dominerende trend i både nasjonal og global idrettssosiologi (Broch, 2014). Definisjonene av lek, spill og sport som presenteres her skal ikke tjene som en forlengelse av denne idrettssosiologiske agendaen. Målet er å nyansere kategoriske forståelser av sport og inspirere grunnforskning til nytte i både idrettsfag og kultursosiologi.

Selv om SP i liten grad er brukt i studier av sport, eksisterer det forskning som behandler idrett, lek og spill som samfunnsformende fenomener. Dette blir tydelig når vi tillater bredere forståelser av sport enn det som ofte kjennetegner anvendt forskning. Fine (1987; 2015) har gjentatte ganger brukt sport og spill som inngang til kultursosiologiske spørsmål om hvordan fokusert samhandling organiserer og produserer små og store samfunn. Kjølørød (2015) har studert spesialisert lek som et redskap for å bearbeide erfaringer og som kilde til innovasjon. Næss (2014) viser hvordan rallyfans kobler historiske og nåtidige bragder i sine fortellinger om sport, og hevder at dette er en uutnyttet salgsstrategi for arrangører. Jeg deler flere av disse forskernes kultursosiologiske interesser, men ønsker i større grad å utvikle forståelser av lek som kulturstruktur og spill som sosial struktur, og undersøke hvordan lek og spill-elementer samhandler i sport. Jeg begynner med Émile

Durkheim og organiserer deretter min SP-lesning av utvalgte klassikere under kapitlene om *lek* og *spill*.

Et durkheimiansk prosjekt

Det sterke programmet kan forstås som del av en ny-durkheimiansk tradisjon der inspirasjon er hentet fra forskere som er opptatt av symbolenes plass i samhandling og samfunn. Dette blir viktig også når jeg utvikler en retning for bruken av SP i forskning på sport.

Durkheim ([1912] 2001) erklærte at samhandling genererer symboler som former og synliggjør våre sosiale relasjoner i transformert skikkelse. Konkret viste han hvordan religion representerer idealsamfunnet. Gjennom religiøs praksis feirer og former vi våre samfunn. Dette er aktive prosesser som organiseres av bestemte strukturer og menneskets iboende behov for orden i møte med hverdagens uklassifiserte realiteter. I tillegg til det strukturelle skillet mellom det hellige og det profane, omtaler Durkheim ([1912] 2001: 280–285) også ritualer, dramaturgi og lek som strukturelle modeller som former mening.

Under religiøse ritualer tjente leker [games] og andre rekreasjonsformer et formål om å entusiastisk [effervescent] vekke gitte følelser og ideer om samfunnet. Slik plasserer Durkheim sport blant kulturens og samfunnets byggeklosser; i symbolenes verden. Symbolske uttrykk i religion, kunst eller sport kan forekomme som fiksjon, men er, ifølge ham, alltid imaginære bearbeidelser av den sosiale hverdagen. Distanse mellom sosiale virkeligheter og symbolske uttrykk skyldes menneskets mulighet og behov for sosial tolkning og kreativitet. I samhandling blir de moralske kodene som befester våre samfunn symbolsk bearbeidet:

[...] religion would not be religion if it did not make some place for free combinations of thought and activity, for play, for art, for all those things that renew the spirit worn down by the constraints of daily labor; the very causes that called religion into existence make it a necessity. (Durkheim, [1912] 2001: 284)

Med Durkheim synliggjøres sport som en vesentlig arena der representasjoner genererer forståelse og utøvelse av samfunnsrelasjoner. Sport kan forstås som en arena adskilt fra hverdagslivet og som gir et dynamisk spillerom til symbolbruk, tolkning og bearbeidelse av sosialt liv. Følger vi SP, kan sportens symbolprosesser analyseres som en kulturstrukturert meningsdannelse som former sosialt liv. Slik gir SP forskning innsikt i hva som gjør idretten både særegen og alminnelig – i en durkheimiansk forstand. Det er med dette utgangspunktet den videre litteraturen leses og organiseres under *lek* og *spill*.

LEK SOM KULTURELL PROSESS

Hvordan kan lek forstås som en kulturstruktur som tillater kreativ bruk av symboler og forming av sosiale relasjoner? Sport og lek er ritualiserte iscenesettelser av sosialt liv. Det vil si, gjennom sport kondenseres, forenkles og forskjønnes representasjoner

av fortid og nåtid. Her fremkalles og dramatiseres sentrale stereotyper, emosjoner og forventninger i samfunnet. Flere kulturteoretikere har påpekt dette aspektet ved lekens samfunnsformende kraft.

Mens Durkheim utviklet tanker om hvordan samfunn formes i interaksjon der lek inngår, vektla Mead hvordan lek er grunnleggende for individets utvikling av et sosialt selv. Mead ([1934] 2015: 149–164) viser hvordan selvet formes i lek der barnets kreative tilegnelse av roller og symboler utvikles. Kreativ lek er alltid lek innenfor rammen av våre tilgjengelige kulturer, vi leker alltid med noe eller noen. Gjennom bruk av tilgjengelig kultur, symboler og roller skapes også et forum for selvinnsikt. Lekprosessen gir opplevelsen av å være et objekt og stimulerer selvbevissthet ved at vi kan betrakte oss selv i lys av kulturelle ideer. Med Tavory og Swidler (2009) kan vi si at tilgjengelig kultur gir mulighet til meningsdannelse i lek. Vi kan vektlegge hvilken kultur som inkluderes i lek og hvordan denne kulturbruken for eksempel struktureres av lekens opposisjoner mellom rett og galt. For Mead var lek en læringsform der vi kreativt velger ut og former relevant kultur, samtidig som vi lar oss forme til sosiale individer gjennom tilegnelse av delt mening (Mead, [1934] 2015: 160).

Kulturhistoriker Huizinga ([1938] 1950) tvinger oss til å vende blikket fra lekens forming av individer tilbake til lekens forming av samfunn. Huizinga hevder at sivilisasjoner vokser frem av lek og utfoldes i lek. Han belyser hvorvidt kultur preges av lek. Det er fristende å lese Huizinga som en durkheimiansk refokusering hvor lek tar religionens plass. Kjølørød (2015) hevder nettopp at lek kan tenkes som en parallell til religion. Dette blir i enda større grad synlig med utgreiingen av Durkheim som er gjort over. Mennesket leker og vet at det leker. Leken er irrasjonell, symbolsk og bryter ned våre sosiale kategorier. Deltagelse i lek er frivillig, et mål i seg selv, ikke-instrumentelt og separat fra hverdagens vilkår. I lek, spill og sport kan utøvere likevel helt og holdent slukes av aktivitetene som utfoldes innenfor gitte tidsrammer og på en gitt arena (Huizinga, [1938] 1950: 13). Hvorvidt ritualer i lek, sport, religion og politikk former sosiale relasjoner, er ifølge Alexander (2004) avhengig av at de spesialiserte handlingene knyttes til generelle problemstillinger. Huizinga hevdet tilsvarende at lek ikke skal reduseres til umiddelbare materielle interesser eller biologiske behov. I tråd med SP er lek en av flere symbolske praksiser som former materialiteter og samfunnet:

It [play] adorns life, amplifies it and is to that extent a necessity both for the individual – as a life function – and for society by reason of the meaning it contains, its significance, its expressive value, its spiritual and social associations, in short, as a culture function. (Huizinga, [1938] 1950: 9).

Lek er en meningsbærende praksis som former sosialt liv og de materielle aspekter ved våre samfunn. Lovgivning, handel, kunst og poesi, visdom og vitenskap, men også språk, myter og ritualer er rotfestet i leken (Huizinga, [1938] 1950: 5). Huizinga inspirerer forståelser av lek som fenomenet SP (Alexander & Smith, 2003; Alexander, 2004) definerer som kulturstruktur. For det første, i lek omformes menneskets materielle og sosiale virkeligheter til symbolske representasjoner. Dette er ikke en direkte refleksjon av samfunnet, men en re-presentasjon formet gjennom deltagelse i en tolkningsprosess. For det andre utspilles

denne prosessen gjennom lek*handling* (se Huizinga, [1938] 1950: 14–24). Lek er tolkninger og dramatiseringer som former våre forståelser av og handlinger i samfunnet.

Gjennom SP kan Mead og Huizinga belyse hvordan vi, både som barn og voksne, leker med og former forståelser av sosialt liv. Vi prøver ut, for oss selv og for andre, om våre oppfatninger er legitime. Dette er ingen ufarlig praksis, men i lek oppnås et nødvendig handlingsrom. Under et feltarbeid i et guttehandballag for 15-åringer ble det tydelig hvordan ungdom tester hverandre og sine foreldre i hvordan deres sosiale relasjoner kan utøves. I lek iscenesatte gutta tolkninger av ulike former for samhold og fikk se tilskuernes reaksjoner:

I dag har guttegjengene som trener sammen flere ganger i uken møttes i turnering. Førstelaget har vunnet over andrelaget, men de har gjort narr av selve ideen om konkurranse mot en respektert motstander. Førstelaget har kastet bort ballen og skutt motstanderen i magen. Ved sluttsignalet sto kampresultatet på måltavlen, men det var ingen klart synlige vinnere og tapere på banen. Taperlaget var ikke trist, men jublet, smilte og danset sammen med førstelaget. «I dag har de hatt det gøy,» sier en mamma mens de forlater tribunen etter endt kamp. (Utdrag fra Broch, 2016c: 65).

Sport innbyr både til lek med sosiale relasjoner og til å definere tolkninger av sosialt liv som lek. Gutta jeg observerte lekte med forventninger om samhold og konkurranse. Slik knyttet de tolkninger av sosial makt til metaforer om solidaritet og lyktes å dramatisere et fellesskap der «alle gutta» jublet med og sluttet opp om de beste spillerne på laget. Uavhengig av full konsensus kunne lagkamerater og foreldre utspille sitt anerkjennende samtykke ved å definere forestillingen som lek (Broch, 2016c). Strukturelle elementer ved lekens dramaturgi formet reelle maktrelasjoner mellom gutta, og mellom gutta og deres foreldre.

Strukturelle elementer ved lek

SP inspirerer hermeneutiske analyser der strukturer som ikke er symbolske sjaltes ut (Alexander & Smith, 2003). Gjennom SP undersøkes hvordan kulturstrukturer på et mesonivå frembringer mening og hvordan makrosamfunn og mikrohandling fremkommer prosessuelt (Broch, 2015a). Med Mead og Huizinga vektlegges lek som læring og endringsprosesser som former samfunn og individ. Batesons, Geertz' og Shores lekforskning bringer oss videre gjennom klare analytiske skiller mellom deler og helhet, mangfold og prosess.

Bateson (1972c) hevdet at en kategorisk holdning til lek og samfunn er problematisk. Gjennom lek omformes hverdagens alvor fordi lek både er en metafor og en praksis som gir handlings- og tolkningsrom. Å kalle noe for lek gir mulighet til å skille tolkninger av hverdagen fra den sosiale virkeligheten som kommenteres. Analyser av lek kan derfor belyse kategoriers kompleksitet og muligheter for kunnskaps- og samfunnsendring (Bateson, 1972b). Sosialt liv er ikke et endeløst bytte av stiliserte budskap uten humor eller mulig forandring (Bateson, 1972a). Endring og mangfold kjennetegnes av kategorioverskridelser, og forskning på samfunnsdynamikk bør derfor overskride disiplinære skiller. Batesons (1972d: 317) analytiske enheter må forstås som integrerte deler av autonome systemkretser. Kretsene påvirker hverandre i et økologisk system og må derfor både analyseres på egne

premisser og i relasjon til hvordan disse premissene formes av og former helheten. Med SP kan vi si at lek er en kulturstruktur og et nøkkelsymbol i det økologiske system som omfatter sport i samfunn. Helhetlig analyse av sport og samfunn krever derfor at vi ikke tar entydig for gitt hvordan sosiale variabler former sport, men tar høyde for lekens strukturelle element. Når lek og sport forstås som autonome deler av et samfunn, kan vi vise hvordan kategoriene som produseres i lek former det samfunnet leken har latt seg inspirere av. Først etter at vi har kartlagt hvordan bestemte kulturer utvikler mening og handling, kan vi forklare hvordan prosessene former sosialt liv på gjenkjennelige, nye og alternative måter (Alexander & Smith, 2003).

Geertz (1973a) eksemplifiserer hvordan lekstrukturen har et formgivende potensial. Han viser hvordan ritualisert lek gjengir emosjoner, statuskriger og filosofiske drama som er sentrale i samfunnet: «As much of America surfaces in a ball park, on a golf links, at a race track, or around a poker table, much of Bali surfaces in a cock ring» (Geertz, 1973a: 417). Inspirert av Goffman (1961) tolker Geertz hanekamp som en rekreasjonsform som oppsluker deltagerne i et symbolsk blodbad. Blodbadet er en representasjon av det balinesiske statushierarkiet i animalsk form. Ritualet har et estetisk og formgivende potensial som forener dramatisk praksis, metaforisk innhold og sosial kontekst. I leken kommer deltagerne svært nær åpen konflikt, men det er allikevel bare lek (Geertz, 1973a). Hanekampen er derfor ikke ubehagelig på grunn av materielle konsekvenser. Ritualet er fryktingytende fordi det symbolsk realiserer sosiale dimensjoner som ellers ofte forblir usynlige. Det omformende potensialet gjør lek og sport til universelt tilgjengelige arenaer der varierte samfunn kan tolke sosialt liv. For å synliggjøre ritualets aktuelle samfunnsproblematikk, må SP-analyser alltid gi kulturstrukturen lokalt empirisk innhold. I større grad enn sine forgjengere tydeliggjør Geertz hvordan lek former sosialt liv gjennom symbolsk handling eller dramatiske iscenesettelser. Med SP får slike representasjoner kausal forklaringskraft gjennom rituell fusjon. Hvorvidt dramaturgi påvirker våre relasjoner avhenger av at aktørene knytter symbolsk handling til sosiale realiteter på en overbevisende måte (Alexander, 2004). Til syvende og sist er det tilskuerne som avgjør om dramaet får påvirke vårt sosiale liv og våre praksiser (Alexander, 2016).

Shore (1996) kommer nær en strukturell forståelse av lek og sport. Han utarbeidet et omfangsrikt repertoar av kulturelle modeller som former delte forståelser og handling på forskjellige måter. I sport er lek-modellen sentral, hevder Shore (1996: 64–65). Lek-modellen omfatter spill, sport og andre sjangre som å vitse/fleipe og er nært relatert til ritual og drama. Lek er uttrykksfullt, en konseptuell modell som tydeliggjør viktige, men ofte tause forståelser og erfaringer. Lek-modellen forenkler deler av livets muligheter og kompleksitet i et intensivt og dramatisk uttrykk. I lek objektiveres personlige erfaringer og blir til kulturelle gjenstander. Sportsforskning kan derfor bidra til å oppdage nye aspekter ved komplekse hverdagsdrama. Sport kan leses som sivile ritualer som inneholder både fri lek og formalisert handling: «In games, the 'ritual' framework is experienced like the bass in a piece of music: a barely perceptible but deeply resonant structural grounding on which the melody dances with illusory freedom» (Shore, 1996: 91). Lekmodellen har god gjenklang i SP som belyser hvordan ulike samfunnsnivå, institusjoner, grupper, situasjoner og samhandling på ulike vis danner varierte forståelser og bruk av kultur (Eliasoph & Lichterman, 2003; Spillman, 2012). Sport, som handling og tekst, praksis og under-

holdning, kan behandles som kulturstrukturert. SP kan vise hvordan sporters lekstruktur former samfunn gjennom dramatiske iscenesettelser.

Sporters forenkling av samfunnets kompleksitet gjør det enklere å gripe struktur- og aktørdebatten som Jacobs og Spillman (2005) aktualiserer i SP. Marx-inspirerte analyser som går rett fra makronivå til mikroeffekt, kan belyse læring og aksept av undertrykkelse i sport. Den durkheimianske tradisjonen og Shore kan vise hvordan sport foregår på kulturstrukturerte arenaer der aktører setter spørsmålsteget ved og former både aksept og frihet (Shore, 1996: note 21: 99). I min mesoanalyse av ungdomshåndball var ikke utgangspunktet å finne ut av hvordan gutta lærte aksept av kjønn, klasse eller institusjonell undertrykkelse. Gjennom tykk beskrivelse oppdaget jeg forhold jeg ikke forutså ved prosjektstart. Laget hadde en autoritær trener, men etter åtte måneder i feltet ble det tydelig at gutta hadde vel så stor makt til å forme og feire sine relasjoner:

Kampen er blåst av, men showet er ikke over. Stjernespilleren plukker opp ballen, mens samtlige gutter, fra både første- og andrelaget, løper foran mål og danner en formasjon som ligner ferdig oppstilte bowling-kjegler. Stjerna har ballen i sin hånd, trikser litt med den og dreier den rundt som en vindmølle, før han bowler den mot gutta. De faller én etter én. Gutta reiser seg på ny og publikum klapper. (Utdrag fra Broch, 2016c: 79)

Med håndballen i hånden kunne sports- og samfunnsproblematikk knyttet til konflikt, solidaritet og idretts glede gis et alternativt estetisk uttrykk. Gjennom en bowling-metafor kunne stjernespilleren symbolsk avsløre, tolke og vinne frem med et reelt lagshierarki. I lek fikk denne representasjonen av lagets sosiale liv applaus fra tilskuerne. Eksempelet viser at makroanalyser av ungdommens aksept av klasse, kjønn og trenermakt bare i begrenset grad kan synliggjøre ungdommens aktørmakt og symbolbruk i håndballhallen (Broch, 2016c). Her setter håndballspillet rammene for aktiv meningsdannelsen om sport, samfunn og moral. Slik sett blir *spill* en viktig dimensjon når vi ønsker å forstå lekens betydning i sportsaktiviteter.

SPILL SOM SOSIAL PROSESS

Spillman (2012) hevder at meningsdannelsen i institusjoner genererer særegne og relativt stabile holdninger og handlingsvalg. Sport kjennetegnes av institusjonaliserte regelverk som tillater interaksjon på tvers av kulturell og individuell variasjon. Sport kan forstås som en praksis organisert av den sosiale strukturen *spill*. I spill utvikles evnen til å inngå i sosiale organiseringer der felles mål minimerer konflikt mellom egne og andres holdninger (Mead, [1934] 2015). Strengt avklarte mål og absolutte krav om å ta de andres perspektiv muliggjør organisert samhandling og utvikling av et samfunn (Fine, 2015). Spillstruktur hjelper deltakere å forutsi hvordan samhandling kan og bør utvikles. Håndballspillere som tar den andres perspektiv kan forutsi neste kast, ta imot ballen og vite hvor den bør sendes videre.

Kanskje på grunn av spillstrukturen har enkelte behandlet sport som stiliserte samhandlingsformer. Jo nærmere vi kommer vår egen tid, desto hardere er det å avgjøre

hvorvidt sport er lek eller ikke, hevdet Huizinga ([1938] 1950). Den industrielle revolusjonens symboluttrykk lekte med det seriøse, det nøkterne, og formet samfunn besatt av økonomisk fremgang. Her oppstår det Huizinga ([1938] 1950: 192) kalte Marx' uhorste feiltolkning: et sosiologisk paradigme der materielle interesser forklarer verdens tilstand. Fra Huizinga til nyere tid har mange forstått kulturfenomenet sport som lite kreativt og i seg selv meningsløst. Sport kan bare leses som meningsfylt i lys av *seier og tap* (Tangen, 2004), i lys av *samfunnet som omgir* [sporten] (Slagstad, 2010), i lys av dominansrelasjoner vi kan *lese inn i sport* (Bourdieu, 1995), eller i lys av *individens erfaringer med sport* (Neuman & Steen-Johnsen, 2009). Dette er viktige aspekter, men forklarer ikke hvordan sporters meningsdannende praksiser former sosialt liv: *lyset som genereres av sportskulturer*.

Riktignok undret Huizinga ([1938] 1950) seg over hvorvidt datidens sport var mindre lekpreget enn før. Standardisering, systematisering og rekordjag tappet sport for lek, hevdet han. Sport var blitt en praksis som i beste fall er parallell til – i verste fall er adskilt fra – kultur. Huizinga romantiserte en elementær form for fri lek. For han illustrerte sport hvordan lek kan bli seriøs, men fortsatt benevnes som lek (mens forretningsliv kan bli til lek og allikevel defineres som seriøst). For å ikke falle for Huizingas romantikk, Marx' materialisme eller nåtidig bortforklaring av sportens meningspotensial, må sportens opphav i lek avklares. Vi må undersøke hvordan mening former den sosiale strukturen spill.

Fra lek til spill – sport som institusjonalisert konkurranselek

Hva slags lek preger sport, og hva er dens opphav? Huizingas teori om lek er unyansert og problematisk, men åpner for svært fruktbare problemstillinger, hevdet Caillois ([1958] 1979). Han følger Huizinga i at lek er en frivillig, regelbundet, usikker og uproduktiv aktivitet som er ledsaget av et slags bakteppe av det hverdagslige. Dette kan skille lek fra hverdag, men skiller ikke ulike lekformer fra hverandre. Lekmangfold skaper kulturell variasjon, og ulike lekformer gir ulike muligheter til å håndtere sosiale relasjoner, hevdet Caillois ([1958] 1979, s. 11–36). Han kategoriserer derfor lekformenenes mange varianter, deres sosiale uttrykk og implikasjoner.

Caillois ([1958] 1979) avslører sport som institusjonalisert konkurranselek, *agôn*. *Agôn* er kompetitive leker der deltagere har et tilsynelatende likestilt utgangspunkt. Under ideelle omstendigheter kan en klar vinner kåres. Suksess krever uavbrutt fokusering, spesialisert trening og ønsket om å vinne. Alt fra barns sosiale grensetesting til spill, sport, jakt, sjakk og fjellklatring, rommer elementer av konkurranselek. Lekformen opphøyer personlig ansvar fordi den gir deltagere muligheten til kamp under likestilte vilkår som de nektes utenfor lekverdenen. Denne muligheten til å forlate samfunnets realiteter er også tilstede gjennom *mimicry*. Dette er lek i et forestilt miljø og med en illusorisk versjon av seg selv. Slik lek glemmer, skjuler eller avviser egen personlighet for å kunne late som om en er en annen, eller noe annet. Rollespill kan eksemplifisere idealformen til slik lek der eneste regel er å fascinere seg selv eller tilskuere slik at lekens fortryllelse ikke brytes. Også konkurranse rommer oppvisninger der både utøver og tilskuer går opp i egne illusjoner. For eksempel, illusjonen om like muligheter i sport gir deltagere og publikum anledning til å fortape seg, om enn midlertidig, i forståelser av fair play, helter og skurker. Hvis dette er tilfellet, blir det

relevant å undersøke hvorvidt og hvordan opptredener i sport former samfunn der deltager som oftest stiller med svært ulike forutsetninger.

Caillois ([1958] 1979: 27) behandler lekens utviklingsbaner «from turbulence to rules» og hvordan denne prosessen kan forstås. Under gitte forhold og institusjonaliseringsprosesser utvikles spontane konkurranseleker til regelbundet sport som innbyr til lek, distraksjon og fantasi. Som annen kulturproduksjon, for eksempel musikk (Lena, 2012), utvikles lekformer i kreativ overskuddstid, påvirkes av moter og etterlater et bredt spekter av ulike uttrykk. Sporters utviklingsbaner kan derfor gi innsikt i spørsmål om kulturelle utviklingsbaner [trajectories]. Gjennom standardisering har ustrukturerte konkurranseleker blitt til nåtidige konkurransespill som innbyr til lek: sport. I sport har konkurranseleken et formalisert regelverk slik som spillet. Her danner formål, prosedyrer, roller og regler en basis for interaksjon, budskap og selvbilde (Kjølørød, 2015: 116). Slik sett er sport et kompromiss mellom to uforenelige impulser. Lek er antagonistisk til grenser, mens spill utøves gjennom formell og sosial kontroll. I sport får frihet og formalia, som er grunnleggende for all produksjon og institusjonalisering av kultur, et intensivert estetisk uttrykk (Shore, 1996).

Caillois er uenig med Huizinga i at standardisering perverterer genuin lek. Organisering gjør lek til et instrument for sosialisering. Caillois ([1958] 1979, s. 57–67) lurer derfor på hva fremtredende sportsaktiviteter kan fortelle oss om aktuell samfunnsproblematikk. Med SP blir det sentralt å spørre hvordan og i hvilken grad konkurransespillet nåtidige hegemoni former samfunn. Til syvende og sist utfoldes sportspraksis likevel i mangfoldige enheter med varierte uenigheter. Forbund, klubb, lag og utøver deler ikke alle målsettinger. Mange forbund har integreringsideologier, noen klubber har integreringstiltak, men alle balanserer fokus på prestasjon og inklusjon (Skille, 2011). I grupper formes egne og andres forståelser av idiosynkratisk ideologi, gruppestil og pragmatikk (Eliasoph & Lichterman, 2003; Fine, 1987). Analyser av gruppekultur er derfor nødvendig for å nyanse idrettsinstitusjoners formalia og er vesentlig for å gripe kulturelt mangfold i våre samfunn. Håndballgutta jeg observerte hadde en særegen konkurransekultur. Selv om guttas håndtering av eget hierarki ble gjennomført på grunnlag av en konkurranseseleksjon som er fremtredende i sport, satt de sitt eget preg på praksisen. For enkelte foreldre var gutta kreative underholdere og helter som bearbeidet konkurranse og konflikt til et inkluderende fellesskap. Ved å trekke på kultur som symboliserer samhold, fikk de vist seg som moralske aktører innenfor rammene av konkurranseleken håndball. I institusjon og samfunn som er hierarkisk organisert, gir sport trening til moralsk håndtering av ubestridelige hierarkier (Broch, 2016c).

Meningsdannelse og spill

Begrepsskifter fra lek og spill til sport er ikke absolutte, men fremhever sportens sentrale komponenter og komponentenes samspill. Som et konkurransespill som innbyr til lek, har sport en syklisk dynamikk der standardiserte praksiser og mål repeteres sesong etter sesong. Riktig nok er ikke sosiale strukturer som spill i seg selv meningsfulle. Med Caillois ([1958] 1979) kan likevel spill synliggjøres som resultatet av lekende meningsdannelse, og med kultursosiologi kan vi påpeke at etablerte samfunnsstrukturer formes gjennom

meningsdannelse (Fine, 2015; Spillman, 2002a). Institusjoners målsettinger og regelverk, uavhengig av konsensus, gir bare mening dersom individer har eller kan utvikle delte handlingsstrategier (Swidler, 2003). Mening muliggjør målrettet samhandling (Spillman, 2012). Spillet former samhandling, men gir likevel rom for lek, meningsdannelse og kulturelt mangfold.

Huizinga ([1938] 1950: 3) og Goffman (1961) hevdet at gledespektet [fun] er betegnende for lek og en sentral drivkraft for omforming av sosiale kategorier og relasjoner. I «Fun in Games» viser Goffman (1961) hvordan denne prosessen kan forstås i relasjon til spill. Situasjonell mening i spill skapes når vi selektivt og regelbundet bruker kulturelle resurser. Lek, spill og interaksjon er bare givende når vi oppslukes av og er tilfreds med de meningsdannende valgene som tas, utvikles og håndheves. På den andre siden er samhandling ubehagelig når vi misliker meningsdannelsen og mangler eller mister evnen til innlevelse. Gjennom Eriksens (1937) lekterapi viser Goffman at både psykologiske og sosiale verdener alltid påtvinges vår interaksjon. For å håndheve hyggelig samhandling, introduseres både individuelle og delte virkeligheter ofte i maskert form. Prosessen kan forstås som en tilsløring av psykologiske og sosiale verdener, men også som synliggjøringen av den mengden informasjon som deltagerne orker å håndtere (Goffman, 1961: 78). «Realiteter» kan med andre ord både underspilles og overspilles. Meningsfylt samhandling er den aktive prosess der kulturelle og psykologiske dimensjoner tilpasses institusjon, situasjon og spillets sosiale struktur (Goffman, 1961). Meningsdannelse i sport er med andre ord bare meningsfull om den gjøres innenfor idrettsinstitusjonens rammer. For at denne samhandlingen ikke skal opphøre, må den for det første følge sporters mange formelle og uformelle regler. For det andre må tolkning av idrett, samfunn og sosiale relasjoner ikke provosere aktørene slik at sportsrelatert samhandling erfares som ubehagelig. Sport må oppleves som noenlunde meningsfull om den skal holde vår vedvarende interesse (Broch, 2016a). Dette henger ikke avgjørende sammen med spillets logikk, men med forhold som gjør lek, spill og sport fornøyet (Goffman, 1961).

Lek, spill og sport muliggjør samhandlingsformer som er adskilt fra, men tolker hverdagsliv. Shore (1996) benevner sport som et sivilt ritual der tause forståelser og erfaringer manifesteres. Fra Mead ([1934] 2015) til Goffman (1961) vektlegges det at meningsdannelse i sport vedvarer når frihet og disiplin harmoniserer. Betydelige spenninger mellom frihet og formalia i sport oppstår likevel og skaper usikkerhet knyttet til handlingsvalg og konkurransens utfall og setter deltagerens moralske karakter på spill (Goffman, 1967b). Innenfor sport og samfunnets sosiale organiseringer både tester og testes aktører i å bevare fatningen til tross for tap av mange slag (Goffman, 1967a: 104). I velfungerende idrettslag kan konflikt underspilles til fordel for målrettet solidaritet, eller det jeg tidligere har benevnt som iscenesettelsen av et harmonisk meritokrati (Broch, 2015b; 2016c). Uavhengig av full konsensus må vi akseptere samhandlingens og spillets dramaturgi, om lagets praksis skal gå sin gang. Gjennom sport læres derfor hvordan iscenesettelser former sosialt liv (Goffman, 1992: 34). Å tape og vinne med samme sinn, og å vise seg som en god lagspiller, er viktig i både sport og samfunn. Med Alexander og Smith (2003) kan vi videreutvikle forståelser av sportens gledeaspekt, i betydningen motivert søken etter mening. Dramaturgi-teori belyser symbolsk handling i situasjoner der målet er at andre skal forstå våre handlinger slik vi selv ønsker. Sosiale relasjoner, skillet mellom

fiksjon og realisme blir da flytende (Alexander & Mast, 2006). I konkurransespillet sport tolker, tester og former utøvere og tilskuere grenser for akseptabel adferd og moral.

Utelukkende fokus på profesjonsforbedring for å oppnå seier eller en mer inkluderende sport, er ikke nok for å kunne gjennomføre SP-analyser slik de er beskrevet i denne artikkelen. Et «svakt» eller normativt kultursosiologisk fokus på hvordan sport reproducerer sosial ulikhet er heller ikke adekvat (Skarpenes & Hestholm, 2015) i den aktuelle sammenheng. SP anmoder tykk beskrivelse og strukturering av meningsdannelse i sportens ulike «samfunn», som i laget, klubben, publikum, forbundet eller media. Slik kan vi avdekke når, forstå hvordan og i hvilken grad sport former individuell og generell mening. I neste ledd kan SP tjene anvendte formål ved å klargjøre forbedringspotensialer som er meningsfulle for aktører *i sport* og belyse hvordan sosial ulikhet *formes av sport*. Med utgangspunkt i aktørens manøvrering av kulturens strukturelle potensialer kan SP supplere tidligere forskning på sport. Fremfor akademisk situert kritikk av aktørers mening, vektlegges situerte aktørers moralske og meningsfulle kritikk av sport og samfunn.

ET KULTURPERSPEKTIV PÅ SPORT

Sport er en arena for både kreativ kappestrid og formalisert samhandling. Sport representerer kompromisser mellom de uforenelige impulsene frihet og formalia. I idrettens mangfoldige institusjoner er det derfor betydelig rom til å forme samfunnsideer. Denne tosidigheten utgjør sportens kultursosiologiske enhet. Med SP hevder jeg at også analyser av sport burde operere med et *analytisk kompromiss*. Sport er ikke utelukkende en refleksjon av storsamfunnets ulikheter og dominerende ideologier. Sport handler ikke utelukkende om spillets tapere og seirende. Meningen med sport er ikke utelukkende individuell. Det SP muliggjør analyser av hvordan kultur, samfunnets mesonivå, former forståelser og handling i sport og samfunn.

Under SP kan lek og spill forstås som henholdsvis kulturstruktur og sosial struktur. *Lek* genererer kreativ forming av symboler og sosiale relasjoner. Gjennom iscenesettelser utspilles denne tolkningsprosessen som handling. Dette kreative potensialet gjør at sport blir en arena for utprøving av roller, for tolkning av samfunnsproblematikk og for verdsetting av bestemte idealer og ideer. *Spill* er sosiale strukturer, institusjonalisert kultur, med gitte mål og regler som organiserer handling. Som en sosial struktur bearbeides spill på meningsfulle vis gjennom aktørers manøvrering av varierte kulturstrukturelle potensialer. *Sport* kan forstås som en arena der sosialt liv formes av lekprosesser og spillstruktur. Denne prosessen danner mening vi «deler» i sport, men også meninger utøvere, tilskuere og journalister genererer om sport og samfunn. I sport er storsamfunnet og individuell variasjon alltid viktige baktepper som aktualiseres eller maskeres, men som alltid medieres av kulturstrukturer. SP klargjør denne dynamikken. Sportens friksjon mellom lek, spill og samfunn, mellom frihet, formalia og moral, blir drivkraften i analysen. Slik vektlegges spørsmål om struktur og aktør, om handlingsrammer og valgmuligheter i sport og samfunn. Med kombinasjoner av grundig empirisk arbeid og SP blir sport en arena for teoretisering av endringsdynamikker.

Innledningsvis ble sport definert som et konkurransespill som innbyr til lek. Slik

fremkom sport, lek og spill som grunnleggende kulturelementer gjennom tid og på tvers av landegrenser. Det betyr ikke at jeg forstår meningen med sport som ensartet og best belyst av universelle sannheter, slik som Hjelseth og Tjønndal (2016) synes å mene. De forstår fotball i lys av teorier om global, og tidvis interseksjonell, kjønnsrettet makt. Forfatterne viser hvordan et maskulint meningshegemoni begrenser samhandling i herrefotball på tvers av tid og rom. Denne tilnærmingen maskerer hvordan sporters meningsdannende potensialer medfører ulike bruk og forståelser av sport i varierte kulturer (Broch, 2016b). Hvis det ikke var slik at praksis og mening varierer, hvorfor skulle Geertz ta turen til Indonesia? Ønsket mitt er ikke å lese inn ideer om universell mening i sport. Målet er å belyse hvordan sporters universelle grammatikk kan forstås som basis for varierte meningsdynamikker. Eksempelvis har jeg argumentert at håndball former forståelser av kjønn. I norsk håndball er det kvinnene som dominerer, og det gir liten mening å starte og avslutte analysen med det stereotypiske meningsinnholdet til en patriarkatmodell. Resultatet begrenses da til enten å utfordre eller å reprodusere den ubestridelige modellen (Alexander & Smith, 2003; Broch, 2016b). Min empiri viste relativt stabile handlings- og meningsmønstre på tvers av dame- og herre-, jente- og guttehåndball. Oppfarende og aggressiv atferd opphøyes gjennom krigersymbolikk og lek med kjønnete stereotyper i både jente- og guttehåndballpraksis (Broch, 2015b, 2015c). Dette var også tilfellet i mediens presentasjoner av både kvinner og menn (Broch, 2015a), og kan forstås som et narrativ med store kommersielle potensialer (Næss, 2014). I håndball tolkes eksisterende stereotyper, og her dramatiseres nye ikoner for utøvelse av legitim kvinnemakt i Norge. Spillereglene veileder denne meningsdannelsen om kjønn i håndball og samfunn. Med SP kunne studier av hvordan universell makt alltid opprettholdes i samfunnet gjennom all sport utfordres. Gjennom SP kan norsk sport forstås som å forme norsk samfunn.

Sport som kultursosiologisk laboratorium: Empiriske og akademiske lekprosesser

Med sportens utbredelse følger en kultursosiologisk forpliktelse til å skille mellom sport som et politisk redskap, universelt fenomen og som varierte kulturuttrykk. Gjennom SP er ikke primærinteressen å argumentere *for* god og *mot* dårlig idrettspraksis, eller å lete etter hvordan sosial urettferdighet rettferdiggjøres i sport. Det er meningen som genereres når aktør, kultur og samfunn møtes til kreativ, men regelbundet handling som er fokus under SP. SP viser til kultur som møtenes omdreiningspunkt. Denne artikkelen har tematisert *sportskultur*.

Durkheim ([1912] 2001) plasserte lek, spill og sport i symbolenes verden. Her dannes og iscenesettes mening som former våre komplekse samfunn og varierte individer. SP ivaretar denne empiriske variasjonen og utfordrer akademiske og dagligdags kategorier som maskerer mangfold. De to strukturelle elementene lek og spill ansees som viktige i denne formen for forskning på sport. Lek og spill synliggjør hvordan sport oppløser skiller mellom realisme og symbolisme, mellom materielle fakta, estetikk og dramatik. Denne dimensjonen ved sport er foreløpig underteoretisert. For dette formålet blir SP viktig. Med SP kan sportens iboende symboldimensjoner bli analysens omdreiningspunkt. Slik kan forskning som forstår sport i lys av eksterne samfunnsvariabler utfordres. Sport er lek med, kommentar til og forming av sosiale ulikheter innenfor spillets handlingsrammer.

Sport er blodig alvor fordi «vellykkede» iscenesettelser kobler individ, sport og samfunn. Slik meningsdannelse er ikke særegen for sport, men gjenfinnes i religion, varierte institusjoner og andre kulturfenomen. Jeg har vist at sport er et utmerket, forenklet, dramatisk og intensivt eksempel på disse prosessene. I sport er mulighetene til sosial fornyelse mange. Akademiske modeller må derfor hjelpe oss å se det seriøse endringspotensialet i sportslig lek. Når dette er gjort, blir sport et laboratorium for SP-forskning på hvordan meningsdannelse former sosialt liv.

TAKK

Takk for svært konstruktive kommentarer fra redaktør Hans Erik Næss og anonyme fagfeller. Takk til Lynette P. Spillman (University of Notre Dame) for kultursosiologiske innspill, Harald B. Broch (UiO) for antropologisk veiledning, og Eivind Å. Skille (INN) for idrettsosiologiske tilbakemeldinger i ulike faser av artikkelarbeidet.

NOTER

- 1 Sport og idrett forstås her som synonymer. For en drøfting av begrepene se Lesjø (2008).
- 2 For å gi 'sporten' en sentral plass i denne artikkelen, henvises den interesserte leser videre til flere tilgjengelige ressurser for det sterke programmet i kultursosiologi. Alexander og Smiths programerklæring er tilgjengelig på Center for Cultural Sociology sin hjemmeside (<http://ccs.yale.edu/strong-program>), og det finnes innføringsbøker, både på engelsk av Alexander m.fl. (2012) og Spillman (2002b), og på norsk av Larsen (2013, 2015).
- 3 Se for eksempel Anderson (2008), Fine (1987), Goksøyr (1998), Lesjø (2008) og Dyck (2012)

REFERANSER

- Alexander, J. C. (2004). Cultural pragmatics: Social performance between ritual and strategy. *Sociological Theory*, 22(4), 527–573. DOI: 10.1111/j.0735-2751.2004.00233.x0735-2751
- Alexander, J. C. (2006). *The Civil Sphere*. Oxford: Oxford University Press.
DOI: 10.1093/acprof:oso/9780195162509.001.0001
- Alexander, J. C. (2016). Dramatic Intellectuals. *International Journal of Politics Culture and Society*, 29(4), 341–358. DOI: 10.1007/s10767-016-9240-80891-4486
- Alexander, J. C., Jacobs, R. N., & Smith, P. (2012). Introduction: Cultural sociology today. I: J. C. Alexander, R. N. Jacobs & P. Smith (red.), *The Oxford handbook of cultural sociology* (s. 3–24). Oxford: Oxford University Press.
- Alexander, J. C., & Mast, J. L. (2006). Introduction: symbolic action in theory and practice: the cultural pragmatics of symbolic action. I: J. C. Alexander, B. Giesen, & J. L. Mast (red.), *Social Performance: Symbolic action, cultural pragmatics, and ritual* (s. 1–28). Cambridge: Cambridge University Press.

- Alexander, J. C., & Smith, P. (2003). The Strong Program in Cultural Sociology: Elements of a Structural Hermeneutics. I: J. C. Alexander (red.), *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology* (s. 11–26). Oxford: Oxford University Press.
- Anderson, S. (2008). *Civil Sociality. Children, sport, and cultural policy in Denmark*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Augestad, P., & Bergsgard, N. A. (2007). *Toppidrettens formel. Olympiatoppen som alkymist*. Oslo: Novus.
- Barthes, R. (2007). *What is sport?* New Haven: Yale University Press.
- Bateson, G. (1972a). A theory of play and fantasy. I: G. Bateson, *Steps to an ecology of mind* (s. 177–193). Chicago: University of Chicago Press.
- Bateson, G. (1972b). Metalogue: About games and being serious. I: G. Bateson, *Steps to an ecology of mind* (s. 14–20). Chicago: University of Chicago Press.
- Bateson, G. (1972c). *Steps to an ecology of mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bateson, G. (1972d). The cybernetics of “self”: A theory of alcoholism. I: G. Bateson, *Steps to an ecology of mind* (s. 309–337). Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Broch, T. B. (2014). Norwegian handball and gender: Towards a cultural sociology of sport. Doktorgradsavhandling. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Broch, T. B. (2015a). Kultursosiologiske studier av kjønn. I: H. Larsen (red.), *Kultursosiologisk forskning* (s. 131–142). Oslo: Universitetsforlaget.
- Broch, T. B. (2015b). The cultural significance of a smile: An ethnographic account of how sport media inspires girls’ sport praxis. *Young*, 23(2), 154–170.
DOI: 10.1177/11033088155693881103-3088
- Broch, T. B. (2015c). What can Al Pacino teach Norwegian youth athletes? A Norwegian coach’s ritual use of Hollywood media to produce team culture. *Sociology of Sport Journal*, 32(2), 183–200. DOI: 10.1123/ssj.2013-01330741-1235
- Broch, T. B. (2016a). Jentene våre er for snille. Forvandlingen fra småjenter til håndballjenter. I: Ø. Seippel, M. K. Sisjord & Å. Strandbu (red.), *Ungdom og idrett* (s. 173–190). Oslo: Cappelen Damm.
- Broch, T. B. (2016b). Intersections of gender and national identity in sport: A cultural sociological overview. *Sociology Compass*, 10(7), 567–579. DOI: 10.1111/soc4.123851751-9020
- Broch, T. B. (2016c). Trening til samfunnsdeltagelse: Hvordan idrettsungdom leker med og etablerer solidaritet til hierarkier. *Sosiologi i dag*, 46(3–4).
- Caillois, R. (1979). *Man, play and games*. New York: Schocken Books. (Original work published 1958)
- Coakley, J., & Dunning, E. (2002). *Handbook of Sport Studies*. London: Sage.
- Dahlén, P. (2008). *Sport och Medier. En introduktion*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Durkheim, É. (2001). *The Elementary Forms of Religious Life*. Oxford: Oxford University Press. (Original work published 1912)
- Dyck, N. (2012). *Fields of play: An ethnography of children’s sports*. Toronto: Toronto University Press.

- Dyck, N., & Archetti, E. P. (2003). Introduction – Embodied Identities: Reshaping Social Life Through Sport and Dance. I: N. Dyck & E. P. Archetti (red.), *Sport, Dance and Embodied Identities*. Oxford: Berg.
- Eliasoph, N., & Lichterman, P. (2003). Culture in Interaction. *American Journal of Sociology*, 108(4), 735–794. DOI: 10.1086/3679200002-9602
- Erikson, E. (1937). Configurations in play – clinical notes. *The Psychoanalytic Quarterly*, 6, 139–214.
- Fine, G. A. (1987). *With the Boys: Little league baseball and preadolescent culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Fine, G. A. (2015). *Players and pawns: How chess builds community and culture*. Chicago: University of Chicago Press. DOI: 10.7208/chicago/9780226265032.001.0001
- Geertz, C. (1973a). Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight. I: *The Interpretation of Cultures: Selected essays by Clifford Geertz* (s. 412–453). New York: Basic Books.
- Geertz, C. (1973b). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Geertz, C. (1973c). Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture. I: *The Interpretation of Cultures: Selected essays by Clifford Geertz* (s. 3–30). New York: Basic Books.
- Goffman, E. (1961). Fun in games. I: *Encounters: Two studies in the sociology of interaction* (s. 17–81). Indianapolis: Martino Publishing.
- Goffman, E. (1967a). Embarrassment and social organization. I: *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior* (s. 97–112). New York: Pantheon.
- Goffman, E. (1967b). Where the action is. I: *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior* (s. 149–270). New York: Pantheon.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern University Press.
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax.
- Goksøyr, M. (1998). Forholdet idrett–samfunn: Speil, egenart eller relativ autonomi? *Kunnskap om idrett*, 2, 5–8.
- Hjelset, A., & Tjønndal, A. (2016). Sink or swim? – Håndtering av maskulinitet og intimitet i herrefotball. *Sosiologisk Tidsskrift*, 24(2), 79–100. DOI: 10.18261/issn.1504-2928-2016-02-020804-0486
- Huizinga, J. (1950). *Homo Ludens – a study of the play element in culture*. London: Routledge. (Original work published 1938)
- Jacobs, M. D., & Spillman, L. (2005). Cultural sociology at the crossroads of the discipline. *Poetics*, 33(1), 1–14. DOI: 10.1016/j.poetic.2005.01.0010304-422X
- Kjølørød, L. (2015). Kultursosiologiske studier av lek og fritid. I: H. Larsen (red.), *Kultursosiologisk forskning* (s. 108–119). Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsen, H. (2013). *Den nye kultursosiologien*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsen, H. (2015). Hva er kultursosiologisk forskning? I: H. Larsen (red.), *Kultursosiologisk forskning* (s. 11–20). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lena, J. (2012). *Banding Together: How Communities Create Genres in Popular Music*. Princeton: Princeton University Press. DOI: 10.1515/9781400840458
- Lesjø, J. H. (2008). *Idrettssosiologi. Sportens ekspansjon i det moderne samfunn*. Oslo: Abstrakt.
- Loland, S. (2002). Lek, spill og idrettens egenart. I: Ø. Seippel (red.), *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn* (s. 13–22). Oslo: Novus.

- Mead, G. H. (2015). *Mind, self and society*. Chicago: University of Chicago Press. (Original work published 1934) DOI: 10.7208/chicago/9780226112879.001.0001
- Neumann, I. B., & Steen-Johnsen, K. (2009). Meningen med idretten. I: K. Steen-Johnsen & I. B. Neumann (red.), *Meningen med idretten* (s. 7–20). Oslo: Unipub.
- Næss, H. E. (2014). *A sociology of the world rally championship – History, identity, memories and place*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. DOI: 10.1057/9781137405449
- Shore, B. (1996). *Culture in mind. Cognition, culture, and the problem of meaning*. Oxford: Oxford University Press.
- Skarpenes, O., & Hestholm, R. (2015). Fravær og permanens. Tolkninger i kultursosiologiske klasseanalyser. I: H. Larsen (red.), *Kultursosiologisk forskning* (s. 21–36). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skille, E. Å. (2011). The conventions of sport clubs: Enabling and constraining the implementation of social goods through sport. *Sport Education and Society*, 16(2), 241–253. DOI: 10.1080/13573322.2011.5404301357-3322
- Slagstad, R. (2010). (*Sporten*). Oslo: Pax.
- Spillman, L. (2002a). How are structures meaningful? Cultural sociology and theories of social structure. I: S. C. Chew & J. D. Knottnerus (red.), *Structure, Culture, and History: Recent Issues in Social Theory* (s. 63–83). Oxford: Rowman & Littlefield.
- Spillman, L. (2002b). Introduction: Culture and Cultural Sociology. I: L. Spillman (red.), *Cultural Sociology* (s. 1–15). Oxford: Blackwell.
- Spillman, L. (2012). *Solidarity in Strategy: Making Business Meaningful in American Trade Associations*. Chicago: University of Chicago Press. DOI: 10.7208/chicago/9780226769554.001.0001
- Swidler, A. (1986). Culture in action: Symbols and strategies. *American Sociological Review*, 51(2), 273–286. DOI: 10.2307/20955210003-1224
- Swidler, A. (2003). *Talk of love. How culture matters*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tangen, J. O. (2004). *Hvordan er idrett mulig? Skisse til en idrettssosiologi*. Oslo: Cappelen Damm.
- Tavory, I., & Swidler, A. (2009). Condom Semiotics: Meaning and condom use in rural Malawi. *American Sociological Review*, 47(2), 171–189. DOI: 10.1177/0003122409074002010003-1224